

Toimetus ja tallitus
TALLINNAS,
S. Brooksmägi nr. 8.
Telefon nr. 158.
(Sõjawäe keskjaamast)

Toimetaja kõnetunnid
kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Sõjawägede staabi väljaandel.

Tellimise hind:
1 aasta peale 40 marka
1/2 " " 20 "
1/4 " " 10 "

Kuulutuste ja teada-
annete hind: Iga kor-
pusrea eest 2 marka.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarligi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr 47.

Laupäeval, 20. novembril 1920.

II. aastakäik.

Hisukord.

Ametlik osa:

1. Väljawõtted Sõjaministri päewa-
käskudest.

Üleüldine osa:

1. Mõned ettepanekud Wabaduse Risti
annetamise korra muutmiseks.
2. Walimistele!
3. Ajakirjanduse ülewaade.
4. Ludendorffi sõjamälestused.
5. Toimetusele tulnud kirjad.

Ametlik osa.

Väljawõtted Sõjaministri päewakäskudest.

Nr. 1093.

Tallinnas, 4. novembril 1920.

Wabriigi Walitus otsustas 26. oktoobril s. a. lubada järgmistele ohwitseridele Prantsuse walituse nimel neile annetatud Prantsuse hõbe aumärki „Médail d'honneur“ kanda:

- 1) Kindralstaabi Walituse 2. jaost. ülemale al.-
kapten Richard Theodor Palm'ile.
- 2) Kindralstaabi Walitusest al.-kapten William
Fiskar'ile.
- 3) Wanemale käskudetäitjale ohwitserile Sõja-
wägede staabi ülema juures, leitnant Wilhelm
Menb'ile.

Nr. 1094.

Tallinnas, 5. novembril 1920.

Uwalban käsitamiseks väljawõtte Wabriigi Walit-
juse poolt 6. webruaril 1920. a. wastuõdetud aju-

tistest kodutorra määrustest walituse asutustes töö-
tawate ametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlus-
tamise kohta (Riigi Teataja nr. 26/27 s. a.) ning
käsen allpool järgnevalt pt. pt. D ja E lugeda maks-
maks ka Sõjaministeeriumi alla kuuluwates asutustes
teeniwate sõjawäelaste ja erafikute kohta:

D. Rahaline toetus.

12. Walituse asutustes ja ametfondades teeni-
wad ametnikud ja tööliised, kes § 1 tähendatud, saa-
wad palka §§ 13—16 äratähendatud alustel.

13. Haiguse korral, mis ametikohuste täitmist ehl
töötegemist talistab, saab ametnik wõi tööline palga
edasi esimesest haiguse päewast alates kuni termeks-
jaamiseni, aga mitte kauem kui 26 nädalat järgimööda:
korduwatel haiguste juhtumistel — kokku mitte enam
kui 30 nädalat aastas:

a) esimese haiguseta juooksul täiel määral:

b) järgmiste kuude juooksul 2/3 osa palga suurusest.

Tähendus: Selles paragrafis tähendatud
palga saamise õigus on ainult neil haigetel, kes arsti
poolt töölt wabastatud.

14. Ametnikudel ja töölistel, kelle haigus on saa-
dud kas meelega wõi taolakohtulisele karistatawatest
wägimallatagudest, nagu katelustest osa wõttes, ei ole
õigus § 13 äratähendatud rahalist toetust saada.

15. Palgaks loetakse seda summat, mis ametnik
wõi tööline wiimasel kuul enne haigeksjäämist tööasuna
ametiasutustelt wõi ettevõtetelt ühes elulalliduse lisa-
palgaga ja perekonna juuremaksuga sai.

Ületunni- ja tükitöö tegijatele arwatakse kuupalgale
juure kestmise wiimase kuue palgamaksu tähtaja juooksul
kindlale palgale juureleeniitud ületunni- ja tükitöö lisa-
tasu.

Tähendus: Rahalist toetust antakse ka puhke-
päewade eest ja päewapalga wäljaarwamiseks jagatakse
kuupalk 30 päewa peale.

16. Naissametnikud ja naistööliised saavad terve
palga edasi ühes töölt wabastamisega neli nädalat enne
ja kuus nädalat peale sünnitamist. See õigus on
ainult neil, kes riigiasutustes ehl ettevõtetes mitte
wähem kui kuus kuud enne sünnitamise päewa on
teeninud.

17. Ametnikul ja tööliisel on õigus toetusraha
saada:

a) tema naise sünnitamise korral $\frac{1}{4}$ osa kuu teenistuse suuruses ja

b) perekonna liikme surma korral $\frac{1}{2}$ osa kuu teenistuse suuruses.

18. Kalk maksetakse wälja harilikul palgamaksimise päewal, § 17 tähendatud abirahad sellekohaste töenduste ettepaneku järele.

C. Abirahad surma korral.

19. Ühekorbsed abiraha käesolewate määruste järele antakse nendele perekondadele, kelle tootja riigiteenistuses olles ära sureb.

20. Abiraha antakse nendele perekonnaliigetele, kes surnud riigiteenija teenistuse ajal temale perekonna abiraha maksimisel arwesse oli wõetud.

21. Selles paragrafis nimetatud isikutele antakse abiraha järgmise korra järele:

a) Kui surnud riigiteenijal järele jääb naine ja naise alaealised lapsed ehk ainult naine, siis maksetakse abiraha tema kätte.

b) Kõigil muil juhtumistel jaotatakse abiraha eelmises paragrafis tähendatud isikute wahel ühewõrra ära, mille juures alaealiste osa nende hooldajate kätte antakse.

22. Abiraha antakse terve perekonna ehk kõikide teiste abisaajate isikute kohta kokku järgmises suuruses:

a) Kui riigiteenija teenistuses on olnud vähem kui kuus kuud aega — surnud teenija ühe kuupalga suuruses.

b) Kui riigiteenija teenistuses on olnud rohkem kui kuus kuud aega — surnud teenija kahe kuupalga suuruses,

d) Kui surm tuli ametikooste täitmise tagajärjel wõi kui ta teenistuse tingimistest olenes, siis maksetakse teenistuse aja peale waatamata abiraha kahe kuu palga suuruses.

Tähendus: Kui surnud ametniku ehk tööliste perekonnale riigi poolt pension määratakse — siis arwatakse käesolewa paragrafi põhjal makstud abiraha pensionist maha.

23. Matmise kulude katmiseks antakse peale § 22 nimetatud summa matmise abiraha surnud teenija ühe kuupalga suuruses isikutele, kes surnu tõeliskult maha matnud.

Tähendus: Kui mõni riigi wõi omawalitsuse asutus, ehk seltskondline korraldus surnu maha on matnud, siis kaetakse nende kulud tõeliskult suuruses, kuid mitte üle käesolewas paragrafis määratud summa.

24. Nendes määrustes tähendatud abiraha maksetakse selle walitsuseasutuse poolt, kus ametnik wõi tööline teenis.

25. Käesolewad määrused loetakse maksimateks 6. weebruarist 1920 a. ja sellest päewast peale kaotawad oma jõu kõik jenni walitsuse ja üsikutute asutuste poolt ametnikkude ja tööliste kindlustamise kohta haiguse korral antud määrused. — Määritud: Peaminister J. Tõnisson. Töö- ja Hoolekande minister A. Palwardre. W. W. Usjade walitseja K. Terras.

Sõjawäe osades, asutustes ja walitsustes teeniwate sõjawäelaste perekonna liigetele, eraisikutele ja nende perekonna liigetele arstiabi andmise ajutised wäärused, on awaldatud minu päewakäsus nr. 1078 30. oktoobril s. a.

Nr. 1095.

Tallinnas, 6. novembril 1920.

Käsen wäeosade aastapäewa pühitsemise puhul sõduritele peale harilikku toidunormi wälja anda:

Leiba	48	soloiniku,
Loomaliha	24	"
Wõid	5	"
Tangu	12	"
Kartulid	96	" ja
Suhkur	3	"

ehk wastawalt aseaineid.

Nr. 1112.

Tallinnas, 11. novembril 1920.

Uruksamatuks korraldamiseks käsen wäeosajale awalbada kõigile sõjawäelastele järgmist:

Sõjawäelased wõiwad riigikogu walimiste eesolewast kihutustööst osa wõtta ühesugustel alustel kõigi teiste riigi kodanikkudega ja teenistusest wabal ajal, kuid keelan ära kihutustöö korraldamise kasarmutes ja nende piirkondades, nõndasamuti ka kihutustöö koosseletest osawõtmise, mis on korraldatud ainult sõjawäelaste tarwis.

Nr. 1115.

Tallinnas, 15. novembril 1920.

Sõjawägede ülemjuhataja päewakäsu 24-st märtsist 1920. a., nr. 1251 muutmiseks, käsen maksta postitelegrafi ja nende riigiasutuste ametnikkudele, kes peale oma osakooste ametikooste weel Trükitööde Sõjakoostepunktides tegewad, lisatasu 1-st augustist 1920. a. arwates järgmiselt:

a) Kontrollpunkti ülema kohuste- tätijale:	
2 tunni töö eest	552 marka kuus.
3 " " "	838 " "
4 " " "	1114 marka kuus.
b) Kontrollööri kohusetätijale:	
2 tunni töö eest	482 marka kuus.
3 " " "	723 " "
4 " " "	964 marka kuus.

Nr. 1116.

Tallinnas, 15. novembril 1920.

Awaldan käsitamiseks Wabariigi walitsuse poolt 20. oktoobril 1920. a. wastuõdetud ja N. T. 1920. a., nr. 183/184 wäljakuulutatud määruse finisetahe-õdedele korteri, kütte, walgustuse ja sõdgiiteemise puuderaha maksimise kohta:

Sinisetahe-õded, kes sõjawäe loomalaatsarettide poolt kohast korterit naturros ei saa, saawad selle eest taju ühisel alusel halastaja-õdedega Wabariigi Walitsuse poolt 25. juunil 1920. a. wastuõdetud määruse järele (N. T. nr. 97/98).

Nr. 1117.

Tallinnas, 15. novembril 1920.

Silmaspidades, et Wabariigi Walitsuse poolt 7. jaanuaril 1920. a. Mütise walitsemise korra § 12-a põhjal kinnitatud määrus riigiteenijate ameti-

õituse tasu asjus § 3-das ettenähtud ametiõituse 2 ja 3 liitide järele ametiasjus wälja käsutatawatele rahwawäelastele, alamteenijatele ja töölilistele maksetaw päewaraha wäiksem en sellele wastawa aja peale kindlaks määratud sõjawäelase toiduainete päewase normi (pajofi) hinnast, käsen minu päewakäsu 3-st weebruari st. a. nr. 17 osaliseks muutmiseks tarwitusele wõtta järgmist:

1) Ülemalnimetatud määruse jõusse astumise päewast alates 2 ja 3 liitide alla kuuluwatele ametiasjus wäljakäsitatud rahwawäelastele alamteenijatele ja töölilistele maksta komandeerimise päewaraha ainult 1-se liigi järele ja

2) 1-st septembrist st. a. arwates kuni uute normide wäljatöötamiseni maksta ajutiselt nendele komandeerimise päewaraha minu päewakäsu nr. 881 st. a. kindlaks määratud sõjawäelase toiduainete päewase normi hinna suuruses, st. o. 34 marka päewas.

Nr. 1118.

Tallinnas, 16. novembril 1920.

Rügitogu walimiste seaduse põhjal walivad kõik sõjawäelased (ohwitserid, ametnikud, rahwawäelased), kes wäljaspool kasarmuid linna korterites elawad, linnade walimise jaoskondades, mitte nii nagu enne Astutawa Rõugu walimistel, kus nad kõik sõjawäe walimise jaoskondades walifid.

Sellepärast on iga wäljaspool kasarmuid elawa sõjawäelase kohus ise selle järele walmata, et ta nimi selle linna walimise jaoskonna nimekirja üles oleks wõetud, kus ta korter on ja et ta walimiste ajaks ka kõik walimisteks tarwilikud dokumendid kätte saaks.

Mis ajal walimised on ja misjagused dokumendid selleks tarwilikud, seda on ajalehtedes teatatud. Peale selle võib neid teateid igapäew walimiste jaoskondades saada.

Päewakäsi kõigile allkirja wastu wäeosades ja asutustes teada anda.

Nr. 1119.

Tallinnas, 16. novembril 1920.

Arwalban teadmiseks Wabariigi Walitsuse poolt 3. novembril st. a. wastu wõetud otsuse edasiõppijate riigiametnikkude töwaja lühendamise asjus:

„Lubada ministriumitele arukorraliselt otsekohese ametiülemuse ettepanekul ja ministri nõusolekul edasiõppijatele riigiametnikkudele maksmat töwäega lühendada, tingimiseega, et wastawalt sellele ka nende palga wähendataks.“

Nr. 1124.

Tallinnas, 16. novembril 1920. a

Et sõjawäe osade ja asutuste nimekirjades niisuguseid sõjawäelasi mitte pidada, kes kaemat aega faktiliselt alal ei ole, käsen minu päewakäsu nr. 224 — 4. 5. st. a. osaliseks muutmiseks sõjawäe osades ja asutustes olewate wäejookfite kohta järgmist korra pidada: wäejookfituid pidada nimekirjades 3 kuud, mille aja jooksul wäeosja ülemal korraldada wäejookfitu otsimist kohalise politsei ja selle wallawalitsuse laudu, kust jookfit pärit eht enne sõjawäe teenistusse wõtmist elanud.

Peale eelpool nimetatud tähtaja lõppu wäejookfituid wäeosja nimekirjast maha kustutada, kõik tema teenistuse dokumendid: teenistuse ja wastuwõtte lehed,

attestaadid, armatuur- nimekirjad j. n. e. jaata Korralduswalitsuse Rea osakonda, juurde lisades wäljawõttes wäeosja päewakäskudest, millega sõjawäelane jookfituks loetakse ja wäeosja nimekirjast maha kustutakse ühes diendusega, millal, mis nr. all, wahetirjaga ja misjaguse asutuse poole on pööratud korralduse tegemiseks jookfitu tabamiseks ja seletusega, millal, kust kohalt ja mis tingimisel jookfitu läinud.

Sel pool tähendatud dokumentide ja dienduste saamisel tuleb jookfit Korralduswalitsuse Rea osakonda arwele wõtta, kus ka tema otsimisi jattata, kuni tema tabamiseni. Juhtumisel, kus jookfitut on wõimata leida, tuleb Korralduswalitsuse ülema korraldusel otsimist lõpetada, kui on olemas põhjendatud andmed, et jookfitut leida wõimata. Jookfitu tabamise korral tuleb ta Korralduswalitsuse ülema korraldusel kohtu alla anda.

Kui jookfit on tabatud wäeosja ülema poolt korraldatud otsimisel enne 3-kuulise tähtaja lõppemist, kui ta weel wäeosja nimekirjas, siis korraldab wäeosja ülemine kohtu alla andmist, selle juures Korralduswalitsuse Rea osakonna ülemale järgmist teateid saates:

1) Wäejookfitu perekonna-, ees- ja isa nimi, aukraad, 2) misjaguses wäeosas teenis (polt, rood, komando), 3) kust pärit (linn, maakond, wald, alew, küla), 4) kus elas enne teenistusse wõtmist, 5) millal ja kelle poolt sõjawäe teenistusse wõetud, 6) millal ära jookfis, kust kohalt, mis tingimistel ja kelle kaastegusel, 7) misjagused korraldused said tabamiseks tehtud (wahetirjade nr. nr., kuupäew ja kelle poole), 8) kui kinnipeetud, kelle poolt, millal ja kuhu paigutatud, 9) a) mis korraldused karistamiseks tehtud, b) karistus (kelle poolt, misjagune karistus).

Kindralstaabi Kindral-Major Larfa.

Sõjaministri eest.

Üleüldine osa.

Mõned ettepanekud Wabaduse Riigi annetamise korra muutmiseks.

Kas aumärkide jagamine Eesti sõjawäes oma otstarwet täidab, selle üle olid omal ajal waidlused. Et nüüd aga jagamine käsil, siis peame asja nii wõtma, nagu ta on. Ilma risiõheta oleksime armatawasti niisama wapralt sõdinud, sest ülesärganud rahwusline uhkus, aade jne. olid küllalt tugewad õhujajad.

Tahan ainult jagamise tehnikat puudutada.

Õfiteks: — W. R. põhikirjas on enam-wähem kindlaks määratud teenused, mis õigustawad teatava järgu W. R. saamise. Nendest punkti pealt kinnipidada on wõimata, sest on wägitegusid, mis põhikirjas ei ole ettenähtud. Seesugused ettepanekud jattuwad Rõukogus waidluse alla. Kaaluw sõna on siis selle wäeosja esitajal, kus ettepanekud ifit teenistuses, kui asjaoludele lähemal seiswal. Sel juhtumisel loetakse plussideks ka ettepanewata endised teenused.

Oletame, et see esitaja on teegi, kes operatfiooni-dest osa ei wõtnud wõi — seda tuleb ka ette — hiljuti alles poltu tulnud. Mis võib ta otsustada? Tuleb ka arwesse wõtta wõistluse kadetus ja ifitit wahetord ettepanewaga.

Teisets: — Wägitegu, mis iseenesest suur ei olnud, sai ettepaneja ifitlikkude kalburuste wõi mõne muu kõr-

walitse tõuke-õu armust nõutawa paragrafi jaoks üles puhutud. Rõik on korras ja waidlustel pole ruumi. Nõutogu kinnitab ettepaneku ühel heale. Tean juhtumise, kus mõõdalainud aasta mai kuul keegi selle eest risti sai, et ta waenlasest mahajäetud suurtüki leidis, ja teine sellepärast risti saamiseks ette pandi, et oli tarwis kedagi ette panna.

Kolmandaks: — Wene sõjawäes ei olnud Georgi Risti saamisel kõrgem järk alamast olenew. W. R. II-se liigi kohta on aga põhikirjas peale muu tingimise, et II-le järgule võib ettepanud saada see, kellel juba III-as järk on. Tihti ei wõta aga ettepanejad seda arwesse ja teewad hüppeid üle järktude, wõrdlewalt wägiteo tähtsust filmas pidades. Seesugused ettepanekud lähewad enamasti kalewi alla. Wõiks aga wägitegu madalamale järgule wastawaks arwata, — ehk wähemalt paberid wäeosasse tagasi saata paranduste tegemiseks, jne.

Et eelpool nimetud puudusi kõrvaldada, peats W. R. Nõutogu ettepaneku ettepanud isiku wäeosas otsustama, kus otsekohesest allikatest teateid saaks. Siis tuleksid ka uuesti läbi waadata kõrwale heidetud ettepanekud. Nõutogu rändamine wäeosast wäeosasse ja „juurdlused“ sünnitawad küll raskusi, kuid ettepanekud ja jagamine sünniks siis diglasemal alusel.

O. K.

Walimistele!

Seele mõni päew — ja Riigikogu walimised on käes.

Meie, sõjawäelased, walime kui wabad kodanikud kaasa, see on meie õigus ja püha kohus. Meie peame oma heale ära andma.

Meie, sõjawäelased, ei ole mingisugune erakond wõi poliitiline rühm ja sellepärast meil oma kandidaatide nimikirja ei ole ega wõigi olla. Igakuks meist annab oma heale sellele erakonnale, kellest ta kõige rõhlem Cesti kui riigi huwide kaitsemise arwab loota wõiwat.

Walida tuleb südametunnistuse järele. Tuleb põhjalikult järele kaaluda, kellele tuleb heal anda.

Argu sõjawäelaste hulgas loidusid leidugu. Rõik sõdurid ilmugu walima mehki, kelle kätte nad Cesti saatuse juhtimise annawad, — selle Cesti, keda nad oma were kallil hinnaga on wabaстанud.

Ajakirjanduse ülewaade.

J. Luiga oli „Wabas Maas“ wättega maha saanud, nagu oleksid esimised Cesti polgud kõige halvemast elemendist, nimelt wäejooftitutest koos seisnud, kes pealegi enamuse kooli läbi teinud, ja selle-gärast ollagi Marwa kaitsemise katse nowembris 1918 ebaõnnestunud.

Selle wälte tagasitõrjumiseks kirjutas A. W. „Päewalehes“:

„Cesti wäeosade wormeerimise mõte tellis meie wanemate sõjawäelaste hulgas ja laialisemas seltskonnalihs juba suure ilmaõja lahtipuhkemisel, nii-

jamuti ka mõne teise suure Wenemaa koosseisu kuuluma wäiterahwa hulgas. Paluti luba Cesti wäeosade wormeerimiseks, kes oleks Cesti rannalaitse oma peale wõtnud ja tarwiduse korral sakslase wastu kõige lähemal wäerinnal (Põhja wäerinnal) wõidelnud. Sellekohase luba said lätlased, eestlased aga mitte. Wastati — Cestimaa olla Saksa piirist niitõrd kaugel, et sakslaste ebasitungimine sinna täiesti wõimata. . . . Kuid Cesti sõjawäeosade asutamise mõte ei kadunud, waid püsis kogu ilmaõja aja, ning nii mitugi korda tehti katsed Wene walitsuselt sellekohase luba saamiseks. Kui Wenemaal revolutsioon lahti puhkes, juur Wene sõjawägi lagunema hakkas, waentlane oga Däüna kallastel seisid, asuti uuesti suurema hooga selle kauapüsinud idee läbiwiimiseks kütama, ning mitmelordsete eitamate ja põiklemate wastuste peale saadi wiimaks Perenski käest luba ühe Cesti polgu wormeerimiseks. See oli esimene Cesti polk. Tema koosseis sai moodustatud peaaesjalikult Põhja wäerinnal (Riia — Dwinski all) wõitlewatest Cesti sõjawäelastest, ja sellel suurel Wene sõjawäe lagunemise ajal sai Cesti polk paremaks, dissiplineerituks ja wõitluswõimuliseks wäeosaks kogu Põhja wäerinnal, nagu seda enne sõjakäiku Saaremaale üks kõrgem wäejuht Haapjalus polgu waatlusel wisarfilmil oli sünnitunud tunnistama. Ja kui sakslased Saaremaa okupeerimisele asusid, oli 1. Cesti polk see, kes julgelt rohkearwulisele waenlasele wastu astus, samal ajal, kui Wene brigaad, kellele see otsekoheseks ülesandeks pidi olema, paanilises korratuses, kõike maha jättes, lahinguta „suurele maale“ põgenes. Ei saa juure lisamata jätta, et pärast oktoobrituu revolutsiooni ei Wene enamliised madruised, ei Anwelt ja Ko. seda esimest Cesti wäeosja punawäe polguks ümber muuta ei saanud.

Kogu suure sõja kestwuse ajal kuni Wene revolutsioonini ei leidunud paarituhande Wene wäes teenima Cesti ohwitseri hulgas pea ainusli wäejooftikut, just wastupidi — Cesti rahwusest ohwitserid loeti Wene wäes paremateks lahingu ohwitserideks, kes teenistuses igatpidi kiiremalt awansseerisid kui puht-Wene ohwitserid. Tutwustage end Cesti ohwitseride teenistuselehtedega, need räägiwad sellest küllalt selget keelt. Mis puutub Cesti sõduritesse Wene wäes, siis leidus nende seas küll wäikene protsent wäejooftikuid, kuid see oli tingitud selle ebainimilise ümberkäimisega wenelaste poolt eestlastega, mis nii mitmeidki meie suguwendi enesetapmiseni wiis. Kui Wene wäes revolutsioon lahti puhkes, jäid Cesti sõjawäelasele lahti ainult järgmised teed: kas ennasti Wene tsaristina ja marurahwustajana revolutsiooni süwendajate poolt maha tappa lasta, Kornilowi ehk Kaledini wäeosadesse üle jooksata, oma teenistusekohale paigale jäädes revolutsiooni süwendajate poole üle minna ehk kodumaale wormeeritawatesse Cesti wäeosadesse tulla. Ning waldaw osa meie sõjawäelastest walisid wiimase tee; misuguse, wiisil nad seda tegid, kas pole see ükskõik, — peafil nad tulid tagasi kodumaale, mitte oma nahka päästma, waid kõige ideega — uut Cestit looma“.

Ludendorffi sõjamälestused.

Järg.

Põllupidamise saadusid, iseäranis nisu ja maisi, aga ka erineid, ube, ploome, mune ja wiina leidus röömustawalt palju. Sügistõdodega tehti kohe hakatust. Tehti kõik mis wõimalik, et tootawust suurendada.

Talini su külwati suurel määral maha, sest et me Rumeenia wiljaga seni pidime läbi ajama, kuni Ungariist juulis ja iseendalt augustis saama hakkasime. Ka keeduwilja külwamine oli meie tähtjas ja seda püüti kasutawalt korraldada. Loomade arw oli sõja tõttu palju langenud. Neid pidi praegu põllu- harimisel tarwitama. Sellepärast oli liha wäljawedu piiratud.

Põllusaaduste kokkuwõtmisel töötas sõjawäewalitus käsitäes keskkostuseltiga, kes juba enne sõja algust Rumeenias oli tegutsenud. Uga tema isefeiwat talitamisest ei peetud soowitawaks.

Õlitagawarad, mis Rumeeniast leidsime, polnud suured, õlihallikate siseseaded põhjalikult rikunud, katseaugud osawasti finni pandud. Inglise ooberst Thomson oli oma ülesande, õliwäljade tarwitamist meie raskendada, hästi täitnud. Kuigi tema töö liitriikidele osustawalt kasu ei toonud, ometi wähenas ta meie õlikaarti kodumaa ja sõjawäe tarwis suurel määral. Kodumaa õlinälg põhjenes peaaesjalikult selles. Sõjawäewalitus tõi Rumeenia õlitööstuse tundjad maale ja asus tähtsate ülesandele — õliproduktiooni suurendamisele niihästi umistanud katseaukude awamise ja uute aukude puurimise kui ka puhastustehaste korraldamise ja käimapanemise kaudu. Õlikaart kas was, kuigi pikkamisi.

Daljudede hädakannatawatele wiinlastele, kes meie wastu sõbralikud polnud, näis lõikuse korjamine ja õlitööstuse korraldamine liig pikkamisi edenewat. 1917. a. weebruaris kofitsid kaebtused Wienist, aga ka Berliinist. Silmapilgu kahtlesin, kas üleüldse asjatundlikult tööd tehakse. Uga ma wõisin Rumeenias wõidetawaid raskusi Kownos korjatud kogemuste waral dieiti mõista ja sellepärast ei lasknud ma end effiteele wiita. Aprillis waikitsid kaebtused ja walitussega jäädi üleüldisest rahule.

Dobrudshast ja Walachiasst saadud ainete jaotamine sündis iseäraliste tingimiste põhjal kõigi lepinglaste wahel. Oli jaotamine ei walmistanud suuremaid raskusi, selle eest aga Walachiasst saadud põllumajanduse ained; wiimane töö oli üks tüütawamatest ülesannetest kindralkortermeisteril, kindral Hahndorffil, keda tema selge, kaaluw teguwis ja lai pilk sõjamajandusele kohta selles asjas iseäranis kohaseks tegid. Bulgaaria jäi Rumeenia tagawaradest jaotamisel ilma, tema sai Dobrudsha lõikuse omale. Türgi- maa sai ainult wäikse osa, kuna ju temale alguses koha Dobrudshas leitud tagawaradest ette anti. Seega pidi siis kokku wõima leppida Saksamaa ja Austria-Ungari, õigem ainult Austria wahel. Austria asemikud tulid määratusuurte nõudmistega, meie õppisime nendelt ja ei nõudnud mitte wähem. Kuldne kesktee oli lõpuks ka siingi see jalgrada, mis ägedate sõnawõitluste tagajärjel leiti ja mis mõlemad pooled rahuldawal kokkuleppel ühendas. Isenekesti mõista, et läbirääkimistest ka sõjatoitlusamet osa wõtma kutsuti ja et temaga enne seda põhinduete kokku oli lepitud. Ainult iseäranis kriitilistel silmapilkudel pidi ülem wäejuhatus otustama.

Wilja, õli jne. ärawedamiseks Walachiasst wõis üleüldiselt neidsamu ühendusi tarwitada, mis juba enne sõja kuulutamist Rumeeniast ainete wäljaweo eest hoolitsesid. Rumeenia raudteed seati uuesti korda, mis muidugi teatud aja nõudis. Donaul pandi koha laewad liikuma. Austria-Ungari nägi Donaus ainuüksi oma wõimupinda. Ooberst v. Oldershausen

teostas meie tulude kaitsmise. Saksa Donau laewafelts, Baieri Lloyd, omandas laiemat tegewuspõllu.

Meie weoabinõud on alati saaduste äraweoaga korda saanud, õli wäljaweo oodatud suurenemise pärast ehitati hulk weoriistu ja lootsikuid juure. Ploëstifti kuni Giurgiuni pandi toru. Rahujal polnud ta wististi weel täielikult olemas.

VI.

Selle nelja pika sõja-aasta wältusel on Saksa rahwas kodus ja waenuwäljal lõpmata palju kannatanud. Sõda on rahwa tundmise ja fogu tõbluse sügawalt läbi uuristanud ja temale kahju toonud.

Kägistus ja näljablokaad kui ka waenlase kihutustöö, milles wõitlus Saksa tõu ja Saksa waimu wastu kõige lähemas ühenduses seisis, rõhus raskesti ja sõja edaswältamisel ikka raskemini meid. Blokaad mõjus. Kihutustöö wõitis kodumaal kohast pinda. Nüüd pöördus ta liinil olewa mehe wastu, kes ka juba wastuwõitlikuks oli muutunud. Blokaad ja kihutustöö panid meie sõjalikkuse pikkamisi kõikumata ja nõrgestasid usu lõpuliku wõidu sisse, niuwäga õigustatud rahujagatus omandas wormid, mis läheneid nõrkusele, tekitades rahwa keskel kuristikke ja rõhudes sõjawäe waimu.

Sellel pinnal idanesid mürktaimed. Daljudes kadusid Saksa tundmused ja mõte isamaa peale. Isiklik mina astus esirinda. Ikka laiemale lagunes igasugune sõjakasu ahnitseja, mitte wiimaseks ka poliitiline tulupüüja, kes riigi häda ja walituse nõrkust oma isiklike tulude kätewõitmiseks poliitikas ära kasutas. Meie waimline sõjakas kannatas selle all arwamata palju. Me kaotasime usalduse iseenda wastu.

Rewolutsiooni mõte, mida juulustus waenlase propaganada ja enamlus, leidis Saksa waimliku seisukorra ettewalmistatuna ja wõitis isefeiwate sotsialistide kaudu maa- ja merewäes pinda. Effõpetused leidsid peagi laiemas hulgas poolehoidmist. Saksa rahwas sai kodus ja liinil surmahoobi.

Kui mina esimeseks kindralkortermeisteriks sain, seisis Saksamaa selle arenemise algul, tema iseäraldusi ja teed polnud wõimalik ette näha. Ainult üks oli paratamata selge: meie ei tohtinud seda tegewuset pealt waadata.

Näljablokaadi suhtes oli nüüd midagi juba tehtud, Rumeenias olime temast läbi murdnud. Kas weel teisi juhuseid leidub ja kuidas me neid tarwitame, seda ei teadnud keegi.

Waenlase kihutustöö peale wahtisime püüsil, nagu seda kodujänes teeb madu nāhes. Ta oli haruldast suurejooneline ja osaw, töötas tugewate, massi peale tuntawalt mõjuwate mõtetega ja ei walinud abinõusid.

Saksa rahwas ise oma ekslikult awaliku firjutamise, kõnelemise ja tegutsemisega oli tee näidanud, mida mõõda waenlase kihutustöö pidi astuma; Saksa rahwas polnud weel õppinud wahtimise kunsti ja wäärust.

Ta ise lõi sõna „Preisi militarism“, ehk küll see „Preisi militarism“ — ennaistalgawa kohusetruuduse waim, üfiku ohwerdamine riigimõttele — oli Preisimaa loonud ja Saksamaale annud tema hülgawa arenemise. Ta oli sellega ühetähenduslikuks saanud. Wältimuses nähti militarismi olu, aga unustati see jõud, mis temast wälja hoowas. Selle asemel et tema

lõpmata mõju awaldama lõõfõnad, nagu demokraatia wõitlus militarismi, autokraatia ja junkrutegea, wõitlus wäikeste rahwaste wabaduse ja õiwilistatsooni eest jne. Maailma awalik arwamine seisis täiesti nende wõimuses. Sõda muutus nõnda näit.

Ameerika soldatite mingisuguseks ristisõjaks meie wastu. Erapooletutes riikes seisis meie wastu waimlik blokaad. Tee erapooletute rahwaste hinge juure oli meie eest finni. Me ei osanud teda awada. Ainult meie tegime ülekohut; mis liitriigid tegid, oli kõlbli- selt õigustatud ja iseeneestki mõistetaw. Saksamaa wägistas maailma, ainult liitriikide poliitikal oli tõesti kõlbline ja maailma õnnestaw ja wabastaw eesmärk. Erapooletul wäljamaal, mis nüüd juba aru saab, kaotasime wähemagi usalduse, ainult waenlase oma tõusis arwamata. Muudugi olid ka meil sõbrad, kuid nad olid mõjuta.

Nõusama tõstatati ka lepinglaste keskel. Püüti Saksamaad tema lepinglastest eraldada.

Propaganda oli Inglismaa wana ja wägew wõitlusabinõu. Ida-India kompanii saawutas India ärawõitmisel sellega suurt edu. See leidis Inglismaal järeltegemist. See on ainuke riik, kes selle abinõu selge arusaamisega poliitikas ja sõja- pidamises tõepoolest suurewõitlikult oma kogu ilma põhimäe rahwuslike poliitika teenistusesse on raken- danud. (Sargneb).

Toimetusele tulnud kiri.*)

Meid palutakse järgmisi kirja awaldada:

Jüri Rirschbaumi kirjatükk „Sõduris“ nr. 44 „Kas sõjawäelaste efitus, wõi afferistid?“ — sisaldab kolm punkti: 1) Kas on sõjameeste rühma efitajad Riigikogu walimistel? 2) Kas on see rühm sõjawäe efitus? 3) Kas on tarwis Riigikogu walimistel iseseiswa sõjameeste nimekirjaga esineda?

Wastan asjalikult. Mina olen Eesti sõjawäe organiseerimisel wäga palju tööd teinud. 1917. a. kewadel Peeterburi 18-s tuhandelise Eesti sõjameeste kogu 104 saadiku poolt waliti mind, kui soldatit, Eesti Sõjawäe Keskkomiteesse — 89 healega. Komitee seisis koos 4 sõdurist, 4 ohwitseri efitajast. Juuni kuus olin Wladimiri ohwitseride kooli wastu wõetud, aga et peale efitimehe leitn. Kääriku ja minu, kui sekretäri, Peeterburi Keskkomitees enam teisi koha peal olijad tegew- liikmeid ei olnud, tööd aga liiga palju oli — siis jätsin kooli minemata, ehk küll karjeeri suhtes ma palju oleks wõitnud kooli minnes. —

Õfimesel ülewenemaalisel Eesti sõjameeste kongressil waliti mind 18. juunil 1917. a. Eesti Sõjawäe Ülem-Komitee liikmeks. Töötasin aga mõlemis komitees. Augustil 1917 Tallinna garnisoni Eesti sõjameeste poolt waliti mind Eesti sõjameeste nõukogusse ja selle Täidesaatwasse Komiteesse. — 29. jaanuaril 1918 enamlaste komisjari Anweldi orderi põhjal arreteriti mind Ülem-Komitee tegemuse lõpetamise aegu ja piinatati just Eesti sõjawäe organi-

seerimise pärast. — Igal pool olen püüdnud Eesti sõjawäe loomisel sõjameeste elu ja olu eest süditalt seista, mille üle mul autoriteetlikud wäeülemate tunnis- tused olemas. Afferist ja prowolator — ei ole ma kunagi olnud.

Mis puutub Wabaduse sõjasse, siis jätfin ma priitahlikult Tallinnas War. Wal. looja staabi amet- niku teenistuse ja lätsin kindral Tõnissoni tuleliini wäeõfadesse reamehena teenima. Ma tahtsin näha ja kuulda, tegelikult osawõtta sellest üliinimlisest raske- sest, mis frontid rooduohwitseril ja reamehel ses hiigla- wõitluses — Eesti riigi loomisel — läbi tuli elada. Mis ma seal tegin, seda tunnistab lühike dokument l. jalawäepolgu ülemalt 18. juulil 1920. nr. 10822: „Wäljaantud sõdur Mihkel Päll'ile selles, et tema teenib tõesti mainitud polgus, 1. apr. 1919. kuni sittaajani ja wõttis osa lahingutest ja pealetungimis- test, eeluleliini kindlustusest ja walweteenistusest Welikino-Weipia, Luuga-Pulkowo, Aleksandrowstaja Gorta, Kalmotta-Saala-Komarowla ja Kriuscha positi- sioonidel. Nowembri ja detsembri kuudel 1919. a. oli Päll 11. (Wiru) roodus, teenis ajutiselt 9. jala- wäe polgu ülema käsutuses, kus ta Luuga jõe seisu- kohjadel Aleksandrowstaja Gorta, Kalmotta-Saala ja Komarowla wõitlustes punase sõjawäe marutulelistel pealetungimistel kõigist lahingutest osa wõttis. Mihkel Päll on ilma laitmata ja wapra sõjamehena ennast alati ülewal pidanud“.

En lahingutes haarata saanud ja tunnen ja tean nüüd wäga hästi, misugune see Eesti sõjatan- getaste elu liinil oli tol ajal, kui Tallinn nii mitmes awalduses ürgas ja mõirgas lõbus ja laulust. Riigi- kogu sõjameeste rühma nimekirjas minu teada ei ole ühtegi afferisti, kõi on laitmata sõjamehed. —

Teine küsimus: — Keda see rühm efitab? Mõtte üleswõtja ja sõjameeste rühma looja, organiseerija olen mina. Eesti Wabariigi wõit — see on rühma nimetus, ühine siin Tallinnas kui ka Harjumaal. Nii on ekslik ütelda, nagu oleks mitu nimetust. Riigikogu walimise seaduse järgi wõib igal rühmal oma nimetus olla ja 50 wabariigi kodanikku wõiwad nimekirja sisse anda.

Minu poolt juhitan rühm seifab koos sõjamees- test, 50 allkirja on peaaegu kõik sõjameestelt. Seega on ta sõjameeste rühm, kes igal tunnil oma parema tundmise järgi sõjameeste elundumisi nii kodus kui ka kasarmus taitses.

Kolmandaks: — Kas on seda rühma waja? Minu arwates on seda waja.

Üksmeel sõjawäes — üks hing ja ihu oli meie front. Terwe ilm imestas Eesti malewa teraswüüri tugewust ja tahtejõudu. Sõjameeste weri on Eesti riigi wõit, iseseiswa kodumaa lunastuse hind. — Maapäewal ja Njutawas Kogus weeti üllirasel sõja tun- nil kogu aeg parteide riisus wägipulka. Sõjameeste lahingut, tuleliini elu need herrad waatama ei tulnud. Ainult fiksemin. herra Hellat käis meid waatamas. Oli tarwis — aga ei tulnud. Peale waherahu tulid mõned „D. Teataja“ ja teised mehed ja kirjuta- tasid: — Me oleme suure wägiteo mehed — käl- sine Surala mõisas ja nägime furnuid ja elamaid pu- naseid. — Lubati sõjameestele palju — eelõigusta- tud maad ja riigiteenistuses kohad. Tegelik igapäine elu aga ei anna sõjameestele nii kui lubati. Walit- fuses kriisid, parlamendi omawaheline alatafakine näaklemine killustab seltskonna mõtet ja toob kahju

* *) Meie anname sellel kirjale ruumi, ehk meie küll au- tori seisu kohta ei tunnistata. Meie õiguspäramise järele ei wõi sõjawäelastel iseseiswat efitust Riigikogus olla. Ka ei ole „Wabariigi wõidu“ nimekirja sisseandjatel mingit õigust end sõjawäe efituseks nimetada. Toimetus.

riigi töistele huvidele. Mehed ja naised, wenelased ja sakslased, kes kunagi pole wabaduse sõjapäes olnud — neil on kõige paremad kohad riigiteenistuses, olla „wilunud“ ametis! Sõjamees eriharidusega aga ei saa kohta! Kus on Wabaduse Risti meeste talud ühes inventariga?

Kui noore riigi poliitikat ülsitute erakondade huwides aetakse, siis on sõjameeste osawõtmine parlamendi tööst aina kasulik, nende üksmeel sundab tasakaalus hoida erakondade poliitikat. Kui riigi elu juba harilikult roobastes — siis mõib sõjameeste rühm rahwaestitusest ära jääda. Nüüd nende purelimate rühmade keskel on aina tugevat sõjameeste efitust waja. Sellest seisutohast wäljamõttes olen mina Riigikogu walimistel rühma efitust tarwatsenud luua. Et see aga nii wälkelt sündis, ainult Tallinnas ja Harjumaal, siis ei ole see mitte minu süü.

Mihkel Lüll.

Kirjawastused.

Kapten G. L. Tartus. Sõjateadusliku artiklid tarwitame. Honoraar harilit ja maksetakse wälja pärast artikli ilmumist. Eht kui Teil muid tingimisi on, siis paluksime teatada.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Tõrwand.
Wäljaandja: Sõjawägede staab.

✎ Kirjutaja ✎

sõjawäelane ehk demobiliseeritud endine sõjawäe kirjutaja võib alaliselt kohta saada Sõjawäe trükikojas, Rütli tän. 13.

„Setukeste elukohad ja arw“.

Lisaks Setumaa kaart.

Hind 4 marka.

Jallemüüjatele ja raamatukogudele 30% hinnaalandust.

Tallinnas, Rütli tän. 13. Sõjawäe Trükikoda.

Osaühisuse „ENERGIA“ INGLISKEELE KURSUSED

Ingliskeele tähtsus rahwuswahelises kultuurilises ja kaubanduslises läbikäimises on määratu suur ja kasvab iga päewaga veel suuremaks. Ka Eestis on nüüd Ingliskeel koolide õpekawas esimesele kohale paigutatud. Ingliskeele tundjaid hakatakse nõudma kaubanduse ja tööstuse, tehnika ja pedagoogika alal. Sellele tarwidusele wastu tulles on Osaühisus „ENERGIA“ Ingliskeele kursused awanud. Õpetajaks on Wabariigi Sõjakooli Inglise ja Prantsuse keelte lektor al.-polkownik Ed. Willmann.

Esialgu on kawatsetud 2 gruppet:

Gruppe A on nende jaoks, kes edasi on jõudnud, nii teoorias, kui ka praktikas ja häälendamises. Gruppe B on algajatele ja nendele, kes häälendamises puudulikud, sest hääldamise peale tuleb kõige suuremat rõhku panna selles teadmises, et põhjalik kirjaliku ingliskeele tunja ja isegi rääkija ei saa eht inglase rääkimisest sõnagi aru, kui tal kogemused hääldamises puuduwad. ENERGIST.